

О.В. Мицак

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

Розглядаються питання наявності ризику в діяльності підприємств в умовах перехідної економіки, характеризується порядок управління фінансовими ризиками суб'єктів господарювання.

Рассматриваются вопросы наличия риска в деятельности предприятий в условиях переходной экономики, характеризуется порядок управления финансовыми рисками субъектов хозяйствования.

Пошук ефективних підходів до управління ризиками в діяльності суб'єктів господарювання – один із найважливіших напрямків сучасного фінансового менеджменту. У найширшому розумінні ризик – це невизначеність щодо здійснення тієї чи іншої події в майбутньому. Стосовно господарської діяльності ризик за своїм змістом є подією з негативними, особливо невігідними економічними наслідками, які можуть виникати в майбутньому в якийсь момент у невідомих обсягах.

Оскільки в умовах ринкової економіки ризик є об'єктивним фактором функціонування суб'єктів господарювання і повністю уникнути його неможливо, то одним із головних завдань фінансового менеджменту є створення системи управління фінансовими ризиками.

У міжнародній практиці процес управління ризиками розглядається як одна з визначальних областей менеджменту. При цьому значна увага приділяється вивченню ризикованих сфер, пошуку ефективних методів контролю, аналізу та оцінюванню рівня ризику. У системі управління виділено ризик-менеджмент, який передбачає використання методів і механізмів, спрямованих на ідентифікацію і розрахунок імовірності настання ризиків, визначення можливого розміру фінансових втрат, профілактику та здійснення заходів внутрішньої і зовнішньої нейтралізації.

У вітчизняній практиці вивчення проблем ризику пов'язане з дослідженням причин виникнення ризиків, їх класифікації та методів кількісної оцінки, однак недостатньо уваги приділяється розробленню системи управління ризиками, адекватній особливостям національної економіки в перехідний період. Створення та функціонування системи управління фінансовими ризиками повинне забезпечити виявлення та оцінку ризиків, їх локалізацію і контроль за наслідками в майбутньому. Механізм управління ризиками повинен не тільки ідентифікувати ризик, але й визначити рівень допустимих фінансових ризиків для підприємства, оцінити відповідність очікуваної доходності та ризиковості господарської операції чи діяльності підприємства в цілому.

Процес управління ризиками включає широкий перелік методів і прийомів, які повинні реалізовуватись у такій послідовності:

- виявлення ризику, визначення причин його існування та сфер наявності;
- аналіз та оцінка ризику;
- здійснення постійного моніторингу за рівнем ризику.

Діяльність підприємств і організацій в умовах ринкової економіки уже означає наявність ризику, а нестабільність зовнішнього середовища функціонування вітчизняних підприємств, ранні стадії життєвого циклу багатьох з них, незначний досвід управління в нових економічних умовах зумовлюють існування більшої кількості ризиків та вищий їх рівень порівняно з країнами з розвинутою ринковою економікою.

Ідентифікувати ризик і дослідити його характер потрібно, але цього недостатньо. Важливо з'ясувати розмір ризику, оцінити обсяг можливих втрат, імовірність негативної події та величину впливу ризику на діяльність підприємства. Будь-який метод оцінки ризику має на меті максимальне наближення до реального результату, але не дає гарантії повного уникнення помилок.

Історично першим виник метод експертної оцінки ризику, перевагою якого є застосування його в умовах обмеженого інформаційного забезпечення. Однак значний вплив суб'єктивних факторів на правильність оцінок робить сферу використання цього методу вузькою (обмежується конкретною галуззю знань експертів).

Статистичний метод оцінки ризику базується на аналізі коливань досліджуваного показника за певний проміжок часу з врахуванням розповсюдження закономірності змін досліджуваних явищ на перспективу. Для тривалих періодів це, як правило, справджується, на відміну від короткострокових, де даний метод оцінки дає значні похибки.

Значного розповсюдження набув нормативний метод оцінювання ризику, який відзначається простотою та легкістю розрахунків, базується на використанні сформованої шкали оцінки та мінімальних значень ранжування. Він визначає ризик як низький, нормальний чи високий, однак не враховує особливостей кожної конкретної ситуації.

Цей недолік долається при застосуванні рейтингового методу оцінювання, який включає в себе систему оціночних коефіцієнтів, шкалу їх ваги та оцінювання значень, формулу розрахунку кінцевого рейтингу. Він найпристосованіший до перехідної економіки, оскільки не передбачає аналізу великого масиву даних, не вимагає спеціальних знань, здійснюється лише в межах простих фінансових розрахунків. Наявність у рейтинговій оцінці певних оптимальних значень забезпечує визначення рейтингу методом відстаней або різницею між реальним та оптимальним значеннями. При розрахунку кінцевого рейтингу ранжуються не значення коефіцієнтів, а відстані між ними та оптимальним значенням. Разом з тим, даний метод потребує розроблення та використання шкали порівняння значень показників підприємства з необхідними значеннями, з врахуванням особливостей кожної національної економіки.

Етап аналізу та оцінки ризику закінчується порівняльним аналізом його реального та допустимого рівнів, що визначається фінансовою стратегією підприємства. Якщо фактичний ризик не перевищує межі допустимого, то в подальшому фінансові менеджери обмежуються здійсненням постійного моніторингу за рівнем ризику для недопущення його зростання. Якщо рівень реального ризику вищий, то фінансові менеджери розробляють систему заходів з усунення та нейтралізації даного ризику в межах загальної системи управління ризиками. Якщо в результаті реалізації цих заходів мінімізувати ризик не вдається, то приймається рішення щодо скорочення обсягів фінансово-господарської діяльності, пов'язаної з даним видом ризику, а також термінів, що стосуються цих видів діяльності, для зменшення імовірності настання ризикованої події. Таке рішення є компетенцією вищого керівництва підприємства.

Успіх роботи суб'єктів господарювання в умовах перехідної економіки значною мірою залежить від наявності та застосування на підприємстві системи управління ризиками. До завдань, що вирішуються в процесі цього управління, відносяться уникнення та мінімізація ризиків. Розв'язання їх ускладнюється існуванням прямої залежності між рівнем доходності та ризикованості. Вищий рівень ризику дозволяє отримати вищий рівень доходу, і навпаки. Визначення оптимального співвідношення між даними економічними категоріями – одне з важливих і складних завдань управління діяльністю суб'єктів господарювання. Фінансові менеджери самостійно визначають рівень можливого ризику, враховуючи при цьому об'єктивні та суб'єктивні чинники, притаманні кожній конкретній господарській операції чи діяльності, а також те, що ефективність управління багато в чому залежить від уміння застосовувати необхідні методи та прийоми управління ризиками та від професійної компетентності.

Управління фінансовими ризиками в діяльності вітчизняних підприємств перебуває на стадії становлення. Застосування та удосконалення його необхідно здійснювати з використанням міжнародного досвіду, пам'ятаючи, що будь-який механізм ефективно спрацює лише у визначеній ринковій ситуації, і для кожного підприємства потрібно розробляти індивідуальну систему управління ризиками, виходячи з конкретних умов функціонування та управління суб'єктом господарювання.

1. Клапків М.С. Методи ідифікації фінансових ризиків // Фінанси України. 2000. №1.
2. Примостка Л. Управління фінансовими ризиками // Економіка. Фінанси. Право. 1999. №2.
3. Фере В.А., Романченко О.В. Методи оцінки фінансового ризику // Фінанси України. 1997. №2.
4. Финансовый менеджмент: теория и практика / Под ред. Стояновой Е.С. М., 1999.